

Замест крытыкі — расправа...

Пра выпрабаванні, праз якія давялося прайсці беларускаму празаіку Аляксею Карпюку (1920—1992), сумленнаму беларускаму патрыёту, чалавеку, які даказаў вернасць здаровым маральным прынцыпам і Савецкай краіне ў час Вялікай Айчыннай вайны, напісана шмат... Камандзір партызанскага атрада, за плячыма ў якога — канцлагер у Штутгофе, быў у другой палове 1960-х абвінавачаны ў многіх грахах. 21 красавіка 1972 года Аляксея Карпюка выключылі з партыі. У 1970—1972 гг. пісьменнік нідзе не мог уладкавацца на працу.

Аляксей Карпюк здолеў даказаць сваю праўду. Яму далі вымову і аднавілі ў партыі ў красавіку 1973 года... Праўда, 5 красавіка 1991 года ён сам выйшаў з КПСС, бо «...разуверыўся ў прынцыпах марксізму-ленінізму ды прыйшоў да высновы, што ідэі яго ўтапічныя...».

Нагадаем, што Аляксей Нічыпаравіч Карпюк — аўтар многіх кніг. У 1980 і 1990—1991 гг. выйшлі яго выбраныя творы ў 2 тамах. Узнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай вайны I і II ступеняў, залатым крыжам польскага ордэна «Віртуці Мілітары». Аляксей Карпюк — заслужаны работнік культуры БССР. Лаўрэат Літаратурнай прэміі СП БССР імя Івана Мележа (1986) за кнігу «Сучасны канфлікт».

Не хацелася б паўтарацца, а вось новы дакументальны матэрыял, здаецца, варта агучыць. Тым больш што гэта — ліст самога Аляксея Карпюка, адрасаваны першаму сакратару ЦК КПБ Пятру Міронавічу Машэраву. Член КПСС з 1947 года, адказны сакратар Гродзенскага абласнога аддзялення СП БССР звяртаецца да кіраўніка рэспублікі з разлікам, што да яго будучы ставіцца справядліва... Эх, гэтае наша вечнае жаданне «жыць па справядлівасці»!.. Толькі і справядлівасць і праўда ў кожнага свая. Наіўны і сумленны чалавек Аляксей Нічыпаравіч усё ж быў унікальным пісьменнікам, сапраўдным мастаком слова, які імкнуўся разабрацца ў чалавечых характарах, стараўся выбудаваць псіхалагічна вывераныя вобразы, паказваў асэнсаваныя дзеянні сваіх герояў... І ўсё ж вырашыў шукаць праўду на версе, у вышэйшых эшалонах... Значыць, верыў і партыі, і таму савецкаму ладу жыцця, у якім існаваў не проста як спадарожнік, а як натуральная яго частка. Таму ў лютым 1966 года піша ў ЦК (ліст зараз захоўваецца ў Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь)...

«Першаму сакратару ЦК КПБ таварышу Машэраву П. М.

Дарагі Пётр Міронавіч!

У мінулую пятніцу ў Гродне мела месца такая падзея.

У абласную бібліятэку імя Карскага зайшоў заг. аддзела агітацыі і прапаганды Гродзенскага абкама Іван Пятровіч Голуб, тэрмінова сабраў супрацоўніц і аб'явіў: — Неадкладна збярыце мне кампраметуючы матэрыял на Карпюка!

Устрыжаныя жанчыны праз некалькі гадзін прынеслі яму ўсе рэцэнзіі на мае творы, усе заметкі з газет і часопісаў, дзе згадвалася маё імя і ў здзіўленні заўважылі:

— Іван Пятровіч, але тут паўсюль яго хваляць?!

— Як? — вельмі здзіўся т. Голуб. — Не можа гэтага быць!

— А вы чыталі яго «Дануту», «На лясных сцежках»?..

Высветлілася, што т. Голуб ніводнага майго твора не чытаў. Тады раздражнёна ён ім заявіў ізноў:

— Вы абавязкова павінны на яго нешта мне даць! Нашаму Міцкевічу даручана на з'ездзе КПБ выступіць па пытаннях мастацтва, я яму рыхтую даклад!..»

Уладзімір Фёдаравіч Міцкевіч (1920—1983) — першы намеснік кіраўніка беларускага ўрада ў 1974—1983 гг. У 1968—1974 гг. — сакратар ЦК КПБ. А ў 1963—1968 гг. — першы сакратар Гродзенскага абкама КПБ...

З ліста А. Карпюка Машэраву: «Горад наш адносна невялікі, ціхі. У Гродне пісьменнікаў некалькі і ўсе яны на вачах. Падзея ў бібліятэцы стала імгненна сенсацыяй пэўных колаў горада. На заўтра дзясяткі людзей пачалі мне звяніць па тэлефоне, шукаць са мною сустрэчы, спачуваць, пытацца, што здарылася.

Я ў здзіўленні, што, здавалася б, вопытны партыйны работнік т. Міцкевіч У. Ф. даручыў такое важнае пытанне людзям, якія пераўтварылі гэта ў чарговую кампанію. І, па праўдзе кажучы, роля нейкага вялікага пакутніка мне не па душы.

У апошнім пленуме Саюза пісьменнікаў БССР я дапусціў некалькі ляпсусаў. Напрыклад, збіраўся насварыцца на т. Пашкевіча як рэдактара, хацеў нагадаць яму пра лясныя кіраўніцтва, а сказаў, што быццам у нас не адчуваецца лясны кіраўніцтва літаратурай увогуле. І сам не разумею, як я зрабіў нетактычны выпад супраць рускай пісьменніцы т. Варанковай, якая прысутнічала на пленуме, і інш.».

Любоў Фёдарэўна Варанкова (1906—1976) — руская савецкая пісьменніца, аўтар многіх дзіцячых кніг, гістарычных аповесцей для падлеткаў. Нарадзілася ў Маскве. Працавала журналісткай, шмат ездзіла па краіне. Першая кніга апавяданняў

Фота з сайта harodnia.com

Аляксей Карпюк.

«Шурка» пабачыла свет у 1940 годзе. Напісала кнігу пра ўзбекскіх дзяцей — «Сад пад воблакамі». Папулярнасць мела яе аповесць, выдадзеная ў 1943 годзе, «Дзяўчынка з горада». «Неўтаймаваны Хамза» — аповесць Л. Варанковай пра ўзбекскага паэта, драматурга і асветніка Ніязі. Відаць, у Беларусь на пленум СП БССР трапіла выпадкова. А можа і мела на мэце штосьці па шукацкім у гісторыі Беларусі для сваіх будучых мастацкіх твораў?..

З ліста Аляксея Карпюка Машэраву: «Справа ў тым, што я магу выступаць толькі па гатовым тэксце. У дадзеным выпадку я гэта праігнараваў, адсюль і мае памылкі. Я вельмі перажываю за іх і імкнуся на памылках вучыцца.

Я не хачу сыходзіць ад адказнасці за няправільныя словы, заслужана прымаю пакаранні. Але, ей богу, пакаранняў гэтых зашмат.

Год таму ў «Малодасці» была надрукавана мая аўтабіяграфія. Яе наўрад ці яшчэ можна назваць завершаным літаратурным творам. Гэта пакуль фрагменты. Над рэччу гэтай я працую і думаю, з часам атрымаецца з яе нядрэнная кніга. Але мне здаецца, што вакол гэтых фрагментаў занадта шмат нарабілі шуму. Замест таго, каб аўтару ўказаць на недахопы ў іх, пачалася расправа.

У хуткім часе пасля надрукавання майёй біяграфіі былі пакараны тт. Панчанка і Асіпенка (я перад імі вельмі вінаваты). Пасля мяне з-за гэтага твора зволілі з «Интуриста» (некаторыя таварышы дзеля гэтага падрабілі так, быццам я даў... амерыканцу дакумент!). Выкрэсліваюць увесь час мае кнігі са спісаў выдавецтваў (днямі т. Канавалаў ізноў выкрэсліў мяне з чарговага спіса). Пакутуюць з-за мяне нават родныя і блізкія людзі. Нядаўна кандыдат філ. навук т. Казлоў прынёс у «Гродненскую правду» рэцэнзію на маю кнігу, яму яе вярнулі, заявіўшы:

— Карпюк у апале, хіба вы не ведаеце?! Дырэктар 12 СШ, дзе працуе мая жонка настаўніцай, завёў у гаркаме партыі размову пра заахвочванне педагога І. Карпюк, але атрымаў за гэта лупцоўку...

І г. д. Усю гэту лухту не хочацца апісваць.

Калі мяне выганяць з працы, не друкаваць тых кніг, якія ўжо прыняты чытачом, праследаваць нават членаў сям'і і старонніх асоб, дык гэта ўжо будзе называцца не працай з аўтарам, які зрабіў пралікі ў творы, а — помстай. Я разумею, што ўсё гэта неяк атрымліваецца само па сабе, бо ніхто ж не зацікаўлены мне помсціць, таму стараюся патлумачыць стан спраў.

Стварылася нездаровая атмасфера вакол майго імя. Па значнасці маіх твораў, па здольнасцях я не варты таго, каб пра мяне было столькі размоў. Наша беларуская проза ў апошні час зрабіла прыкметны крок наперад і, мне здаецца, трэба болей гаварыць пра яе дасягненні, а не канцэнтраваць увагу на асобных недахопах і выпадковых праліках яе літаратараў.

Да месца хачу заявіць яшчэ аб адным. З боку некаторых мясцовых таварышаў назіраецца няправільнае стаўленне і да другога гродзенскага празаіка — Васіля Быкава. Не ведаю такой абласной ці гарадской нарады ці пленума, дзе не гаварылася б пра буйныя ідэйныя пралікі празаіка Быкава.

Быкаў таксама можа нешта сказаць неабачліва, але хіба можна вакол гэтага падумаць такую шуміху? Не лепей было б яго выклікаць ды асабіста выкласці прэтэнзіі да яго? Васіль Быкаў беспартыйны, усе размовы пасля да яго даходзяць у розных інтэр-прэтацыях, ён, чалавек затурканы жыццём і паранены на франтах, вельмі балюча іх успрымае. Я ведаю выпадак, калі ў яго з-за гэтага быў сардэчны прыступ.

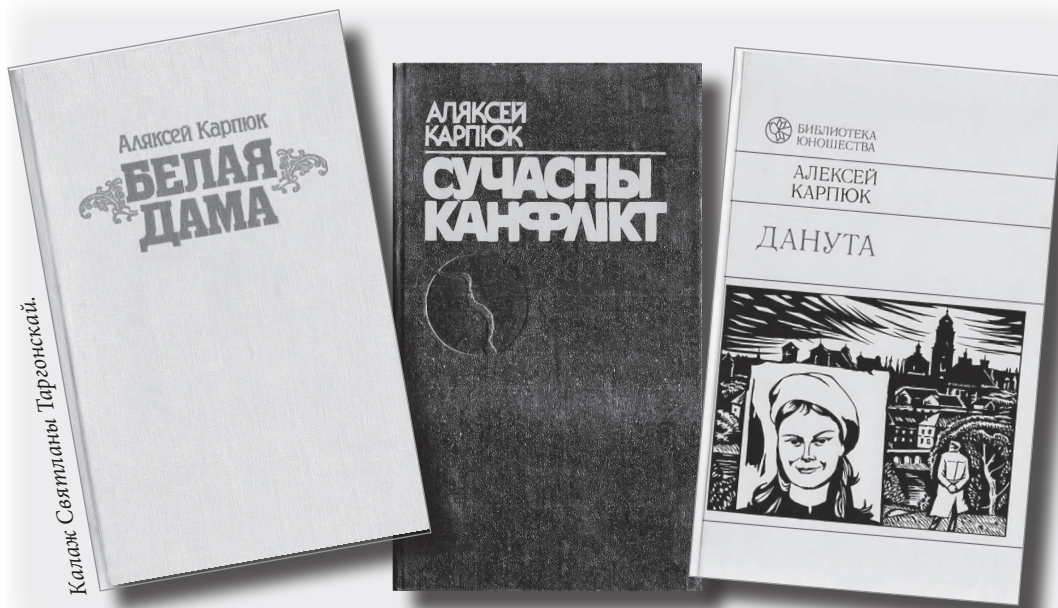
Васіль Быкаў гонар усёй беларускай літаратуры. Яго першая кніга выйшла зусім нядаўна, але зараз тыраж яго твораў (савецкіх і замежных) дайшоў ужо да 6 мільёнаў экзэмпляраў! Нельга так ставіцца да народнага самародка.

На паперы ўсё не апішаш. Я прашу Вас прыняць мяне — я раскажаў бы падрабязней.

З павагай А. Карпюк, член КПСС з 1947 г., сакратар Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў БССР».

Пётр Міронавіч накладвае рэзалюцыю: «Тав. Пілатовічу С. А.

Прашу прыняць яго і праінфармаваць пра рэзультаты гутаркі (у найбліжэйшыя дні)...» Далей — подпіс. І дата: 21 лютага 1966 г. Пазнака Пілатовіча С. А.: «Гутарка адбылася 11 сакавіка...» Ці лёгкай яна была ў пісьменніка і сакратара ЦК КПБ... Абодва — былыя партызаны. Пілатовіч у Вялікую Айчынную спачатку — шаравыя партызан на Міншчыне, пасля — сакратар Пухавіцкага, а затым Чэрвеньскага падпольных райкамаў ЛКСМБ... У 1958—1960 гг. быў сакратаром Гродзенскага абкама партыі. Карпюк — партызанскі камандзір... Даручэнне сустрэцца даў таксама партызан, адзін з арганізатараў партызанскага руху і першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі, ЦК Кампартыі рэспублікі партызанскай... Усё гэта накладвала сваю пячатку... Спадзяванні Аляксея Карпюка на паразуменне аказаліся марнымі. Наперадзе былі няпростыя выпрабаванні... І хто ведае, калі б па-іншаму складваўся лёс разумнага, таленавітага пісьменніка, — можа быць, Аляксей Карпюк напісаў бы болей і яшчэ нешта важнае як мастак слова падледзеў у жыцці, лёсе свайго пакалення і перадаў чытачам у будучыню? Але ж склалася так, а не іначай. Ды і на пытанне наўрад ці зможа хто-небудзь адказаць з пэўнай доляй дакладнасці...

Калаж Святланы Гаргонскай.